

RODICA DINULESCU

CUPRINS

Argumentul nuclear în politica externă a statelor

Prefață de IOAN MIRCEA PAȘCU
Cuvânt înainte de TEODOR FRUNZETI

INSTITUTUL EUROPEAN
2011

CUPRINS

PREFAȚĂ (IOAN MIRCEA PAȘCU) / 9

CUVÂNT ÎNAINTE (TEODOR FRUNZETI) / 17

INTRODUCERE / 23

CAPITOLUL I. *Paradigmele echilibrului de putere din perioada Războiului Rece* / 35

Fundamentele teoretice ale echilibrului de putere în relațiile internaționale / 38

Evoluția doctrinelor de securitate și a conceptelor strategice ale SUA și URSS / 49

CAPITOLUL II. *Linii teoretice dominante și elemente de gândire strategică în politica externă a SUA și Federației Ruse post Război Rece* / 65

Principii liberale și realiste în caracterizarea Noii ordini de după 1990 / 67

Noi abordări teoretice în relațiile internaționale. Momente cheie în redefinirea pozițiilor pe scena politică / 83

SUA și Federația Rusă. Elemente de gândire strategică / 95

CAPITOLUL III. *Problematica nucleară din perspectiva principiului liberal de cooperare în domeniul securității* / 123

Stadiul reglementărilor vizând dezarmarea și reducerea proliferării nucleare / 125

Programul de reducere a amenințării nucleare prin cooperare. Măsuri în plan bilateral de diminuare graduală/eliminare a arsenalelor nucleare / 144

Politica nucleară, preocupare a comunității de securitate: decizii NATO / 160

CAPITOLUL IV. *Decizii de interes comun în plan internațional între ambiguitate doctrinară și re poziționări strategice* / 173

Iran – între politica de dialog și politica de îngrădire / 175

Coreea de Nord. Dosarul nuclear / 200

Cooperarea SUA – Federația Rusă vizând aspecte strategice extinse: reducerea proliferării nucleare și soluționarea problemelor regionale (Iran, Coreea de Nord) / 214

CAPITOLUL V. *Apărarea antirachetă* / 233

Primele programe dedicate apărării antirachetă / 234

Evoluții ale sistemelor antirachetă americane după terminarea Războiului Rece / 242

CAPITOLUL VI. *Scutul american – schimbare recentă de atitudine sau preocupare permanentă?* / 253

Contextul intern al reluării planurilor SUA privind apărarea antirachetă și adoptării deciziei de ieșire din Tratatul din 1972 / 254

Dezbateri și luări de poziție în plan internațional vizând sistemul de apărare antirachetă / 269

Reacții explicite ale Federației Ruse la sistemul american de apărare antirachetă. Conflictul din Georgia / 282

CAPITOLUL VII. *Sistemul de apărare antirachetă de nivel strategic* / 293

Cooperarea SUA cu alte state și în cadrul NATO / 295

Extinderea scutului american antirachetă. Posibila cooperare cu Federația Rusă la realizarea unui sistem de apărare antirachetă / 311

Participarea României la scutul american antirachetă / 324

CONCLUZII / 349

BIBLIOGRAFIE / 361

LISTA ABREVIERILOR / 373

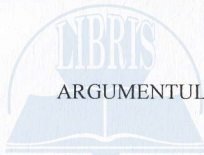
CAPITOLUL I

Paradigmele echilibrului de putere din perioada Războiului Rece

Războiul Rece a reprezentat, în esență, o continuă stare conflictuală între cele două mari puteri ale momentului, SUA și URSS, și aliații/sateleții acestora. Fără a exista o confruntare armată propriu-zisă, perioada a fost caracterizată de consolidarea a două blocuri militare, curse pentru înarmare convențională și nucleară, competiție pentru extinderea zonelor de influență, concretizată, de cele mai multe ori, în conflicte militare de importanță regională.

Lumea de după cel de-al Doilea Război Mondial, s-a împărțit în două tabere antagoniste, fiecare actor internațional aliniindu-se, cu sau fără voie, în spatele unui lider care, prin forța împrejurărilor, a devenit garantul securității și stabilității sferei sale de influență.

Un rol important în această confruntare l-a deținut tehnologia, cele două superputeri, continuând să se bazeze pe capacitatea militară de a-și anihila adversarul și depunând eforturi pentru acumularea de capacități distructive, ceea ce a condus la instituirea unui echilibru de putere relativ stabil menținut cu costuri semnificative.

A existat și o zonă în care a fost necesară cooperarea susținută între SUA și URSS, *superputerile asumându-și răspunderea, neîncorporată în texte explicite, dar profundă, de a nu declanșa un război nuclear*¹. Menținerea echilibrului nuclear a generat negocieri intense și elaborarea de reglementări și reguli ale unui joc de tip nou, cu sumă nenulă, căruia sistemul bipolar trebuia să-i facă față astfel încât să nu angreneze întreaga lume într-o catastrofă de proporții².

De-a lungul vremii, evenimente politice majore aveau să genereze ascensiunea SUA și Rusiei, plasându-le, în final, pe poziții de confruntare, deși, cu ceva vreme înainte, cele două state se aflau la periferia disputei de putere care avea loc în Europa între Marea Britanie, Franța, Germania, Imperiul Austro-Ungar și Imperiul Otoman.

Ambele state aveau să beneficieze de un spațiu de influență, în cazul SUA, acesta fiind realizat prin *Doctrina Monroe*, care, pe de o parte, prezenta un mesaj anticolonial adresat puterilor europene, iar, pe de alta, *justifica intervenția americană nu numai împotriva unei amenințări existente, ci și împotriva oricărei posibilități de provocare deschisă-foarte asemănător cu ce realiza echilibrul european al puterii*³. Prin Doctrina Monroe, SUA își adjudeca emisfera vestică, își lua angajamentul de a nu interveni în integritatea politică a Americii Latine și de a nu permite acest lucru nici puterilor europene.

Tendința de transformare a sistemului internațional, din unul multipolar în unul bipolar, devenea vizibilă după Revoluția Bolșevică, care aducea în fostul imperiu rus o ideologie nouă, opusă celei a țărilor europene, și astfel, încep să se contureze două tabere. *De la Revoluția franceză*

¹ Mircea Malița, *Tablouri din războiul rece - memorii ale unui diplomat*, Editura C.H.Beck, București, 2007, p. 190.

² *Ibidem*.

³ Henry Kissinger, *Diplomația*, Editura All, București, 2003, p. 31.

încoace, la orizontul diplomației europene nu mai apăruse nimic care să semene cât de cât cu Uniunea Sovietică. Pentru prima dată într-un interval mai mare de un secol, o țară își asumase oficial misiunea de a răsturna ordinea existentă¹.

Aflată de partea învingătorilor după terminarea cel de-al Doilea Război Mondial, URSS urmărește agresiv răspândirea ideologiei comuniste.

Ca reacție la acțiunile Moscovei, președintele Harry Truman a emis doctrina care îi poartă numele, prin care declara că SUA ca lider al lumii libere este dator să sprijine răspândirea ideilor democratice și valorile capitalismului la nivel mondial și să lupte împotriva comunismului. La 12 Martie 1947, Truman se adresează Congresului: *cred că Statele Unite trebuie să susțină popoarele libere care rezistă tentativelor de aservire de către minorități armate sau presiuni venite din exterior. Trebuie să ajutăm popoarele libere să-și făurească destinul cu propriile lor mâini*². Prin *Doctrina Truman*, președintele SUA se angaja să ofere sprijin politic, militar și economic tuturor statelor democratice aflate sub amenințarea unor forțe autoritare interne sau externe, politica externă a SUA fiind reorientată de la tendința de revenire la izolaționism, către o postură globală care permitea inclusiv intervenția în conflicte care, chiar dacă nu constituiau o amenințare directă asupra securității proprii, ar fi putut afecta interesele unor state democratice.

Doctrina Truman combina descurajarea militară cu elemente politice, strategice și economice, concretizate în Planul Marshall, prin care SUA încerca să consolideze lumea non-sovietică prin încurajarea libertăților politice și prosperității economice. *Americanii au oferit ajutor econo-*

¹ Henry Kissinger, *op. cit.*, p. 224.

² Pascal Boniface, *Relațiile Est-Vest 1945-1991*, Editura Institutul European, Iași, 1998, p. 13.

mic întregii Europe, inclusiv URSS, dar aceasta a declinat oferta pentru ea și sateliții săi (...) S-a ajuns, astfel, la o dezvoltare separată a țărilor din Vestul și Estul Europei, iar inițiativa americanilor de a reface Europa occidentală a pus capăt oricăror speranțe ale rușilor de a obține vreo victorie în Vest¹.

La momentul lansării Doctrinei Truman, SUA deținea, deja, armament nuclear operațional, beneficiind de un avantaj tehnologic important față de URSS, ca urmare, un potențial conflict era puțin probabil, fiind lansată, în schimb, o cursă a înarmării fără precedent.

Fundamentele teoretice ale echilibrului de putere în relațiile internaționale

Anul 1945 aducea sfârșitul conflagrației care a lăsat marile puteri europene falimentate de război, context în care, URSS, stat comunist, începe să se contureze ca unică superputere pe continent, concurentă în plan internațional Statelor Unite capitaliste.

Teoria relațiilor internaționale primește un nou obiect de studiu, lumea bipolară, școlile de gândire încercând să ofere predicții cu privire la viitorul comportament al celor doi actori principali – SUA și URSS.

Perioada Războiului Rece a fost dominată de ideile *realismului*, școală de gândire care explică relațiile internaționale în temeni de putere, fiind considerată o abordare teoretică relativ conservatoare, dezvoltată ca reacție la tradiția *liberală*, denumită și *idealism*².

¹ Peter Calvocoressi, *Politica Mondială după 1945*, Editura Alfa, București, 2000, p. 14.

² Joshua S. Goldstein, Jon C. Pevehouse, *op. cit.*, pp. 149-158.

În acea perioadă, realismul a asigurat, atât baza teoretică pentru politicile de îngrădire, cât și pentru strategia descurajării, a intimidării unui actor în situația în care acesta intenționează să acționeze într-o manieră negativă.

Abordarea realistă a relațiilor internaționale are la bază considerații filozofice privind natura umană. Conform acestora, omul este natural rău, egoist și ghidat de interese individuale, sete de putere și dominație, ceea ce îl face să intre în competiție cu semenii săi. Statele, ca și creații ale oamenilor, capătă aceleași caracteristici, vor fi împinse de natura umană a indivizilor să plaseze interesele deasupra ideologiei¹.

Realismul politic, cunoscut și ca politica de putere (*realpolitik*), pune accentul pe interesul național și securitatea națională și mai puțin pe idealuri, reconstrucție socială sau etică. Conform acestei viziuni, sistemul politic internațional este anarhic, iar statele pun pe primul plan supraviețuirea și auto-ajutorarea. Interesul național nu poate fi determinat de moralitatea individuală, deoarece statele se confruntă în plan extern ca state-națiune suverane. Potrivit modului de gândire realist, politica nu este o funcție a eticii, *principalul indicator care ajută realismul politic să-și găsească drumul prin terenul politicii internaționale fiind, potrivit lui Hans Morgenthau, conceptul de interes, definit în termeni de putere*².

Statul-națiune este principalul actor în relațiile internaționale și acționează într-un sistem caracterizat de lipsa unei autorități superioare recunoscută de state și relații între actori – state aflate în competiție pentru putere și dominație. Altfel spus, statul face o politică de putere într-un mediu anarhic ostil, urmărind în principal obținerea puterii

¹ Andrei Miroiu, Radu-Sebastian Ungureanu, *Manual de relații internaționale*, Editura Polirom, Iași, 2006, pp. 95, 127.

² Hans J. Morgenthau, *Politica între națiuni. Lupta pentru putere și lupta pentru pace*, Editura Polirom, Iași, 2007, p. 45.